

A HÁBORÚ KATONAI ELDÖNTÉSÉRŐL

VILÁGTÖRTÉNELEMNEK és az azt teljessé alakító hadtörténelemnek tanulmányozása során nem zárkozhatunk el egy nagy igazság felismerése előtt. Ez pedig az, hogy a háború és így annak hadvezetése sohasem önmagáért való. Hiszen a háború hadviselési modora az állampolitika célkitűzésével a legszorosabb összefüggést mutatja. Míg az állampolitika nemzetek (államok) létfel-tételét vagy önvédelmét szolgálta, a hadvezetés nemzeti akaratra és erőforrásokra támaszkodhatott. A hadvezetés ily viszonyok mellett a gyors katonai döntést ígérő, megsemmisítő hatású diadalmas irányát követhette. Amint azonban egyéni, kicsinyes politikai célok voltak irányadók, a hadvezetés a nemzetben szunnyadó hatalmas erőforrások helyett csak egyesek (uralkodók, fejedelmek, várurak) anyagi erejéből táplálkozott. Így szerényebb eszközeihez mérten megnyilatkozásaiban is óvatosabb módszereket alkalmazott.

A nemzeti létérdek szempontjából közömbös háború haderejének felállítását és eltartását egyeseknek kellett fedezniük. Az így fizetett zsoldos hadseregek eltartása igen drága dolog volt. Túlságos veszélynek vagy éppen megsemmisülésnek való kitévése pedig a háború elvesztésén kívül azzal az eredménnyel is járhatott, hogy a hadsereg fenntartója politikai hatalmát is elveszti. A nagy kockázat miatt a hadvezér, hacsak tehetette, kerülte a fegyveres döntést, vagyis a csatát, s ezen keresztül az ellenséges akarat megsemmisítésének leggyorsabban hatásos módját. A megsemmisítő hatású helyébe az ellankasztó (kifárasztó-, manőver-) hatású tévna lépett. Ennek a hadvezetési modornak az volt a törekvése, hogy az ellenséges hadsereg minél többször oly helyzetbe kerüljön, amelyben a megsemmisüléstől való félelem pusztító érzete miatt elhagyja a küzdőteret és anyagi eszközeinek kimerülésével feladja politikai akaratát. Az ellankasztó hatású elkerült lehetőleg minden csatát. A döntő csatának még a lehetőségét is. Hadmozdulatainak fentvázolt célját legtöbbször az ellenfél utánpótlási berendezéseinek, raktárkészleteinek feldúlásával is összekapcsolta.

Tagadhatatlan azonban, hogy ez a hadviselési módor is alkalmazkodott a politikai célkitűzéshez, illetve a politika által céljai szolgálatába állított szerény eszközökhöz. Toldozott-foldozott. Előnyös helyzeteket, formákat hajszolt az ellenséges akarat gyors széthúzásának lényege, a döntő csata, nélkül.

Kétségtelen, hogy sok célhoz vezető háborút zártak le ennek a hadászati felfogásnak a jegyében. Míg mindkét fél ennek a hadvezetési módnak hódolt. Míg a győztes és csatavesztes csupán elméleti értékű

szerepét a vezérek egyike vagy másika önként magára vállalta. Amint azonban a francia forradalom néphadseregével a létérdek kiáltó parancsa ismét átveszi a szót, a mesterkedő hadászat hamis dogmáit elsepri a megsemmisítő hadászat átütő értékű ereje.

A jelenkor nemzetei is élni akarnak. Alkotmányos államok mint az állampolgárok boldogulását szolgáló nemzeti szövethatóságok lakosaiknak jólétét az országban rejlő gazdasági értékekkel csak bizonyos fokban szolgálhatják. Adott nagyságú területre zsúfolt lakosság túlszaporodása következtében ily nemzetek életviszonyai egyre nehezebbé és nehezebbé válnak. Terjeszkedési vágyuk lép előtérbe. A nemzet gazdasági törekvései tehát idegen nemzetek gazdasági érdekeit veszélyeztetik. A gazdasági javak megszerzésének, illetve megtartásának békés küzdelme mind kíméletlenebb formát ölt. Végül is a küzdelem eldöntésének utolsó eszközeül a háborút választja. Így váltak a legutóbbi háborúk gazdasági háborúkká. A gazdasági háború tehát nem egyeseknek, politikai irányoknak, hanem a nemzetek létérdekeinek erőmegnyilvánulásai. Ez elől a nemzetek sokszor a legjobb szándékuk és politikusaiknak legnagyobb ügyessége mellett sem zárkozhatnak el.

A gazdasági háború azonban elszánt jellegéből kifolyólag egyre nagyobb kockázattal jár. Hiszen lét és pusztulás felett mondja ki és hajtja végre az ítéletet. A kockázat nagysága miatt a háborúk, ha ritkábbak is, de egyre kíméletlenebbé válnak. Azokat ma már nemcsak hadseregek, hanem a szó szoros értelmében nemzetek vívják egymással. Küzdelemben vetik haderejükön felül gazdasági erőforrásaiknak utolsó tartalékait is. Erkölcsi, személyi és anyagi erőfeszítésüknek legnagyobb áldozatait.

A jelenkor háborúi az eszközökben nem lehetnek válogatósak, hiszen a cél a saját akaratnak az ellenséges akaratra való kényszerítése, mégpedig az utolsó eszközzel.

A nemzeti erőfeszítés hatalmas arányai következtében, valamint a technika által szolgáltatott hadigépeknek, hadi- és szállítóeszközöknek tökéletessége és hatékonysága miatt a háború egyre jobban közeledik az abszolút háború elméleti alakjához.

A múltban a támadó állam hadseregét az ellenséges államra zúdította, hogy a támadó akaratnak útjában mindenütt érvényt szerezzen. Ezt leggyorsabban az ellenséges államhatalom központjának, fővárosának elfoglalásával érhetne volna el. A támadó hadseregnek azonban útját állotta az ellenfél ellenszegülésének fegyveres eszköze, hadserege. A támadó akaratát így csak az ellenszegülő erőmegnyilatkozásnak megsemmisítése árán biztosíthatta. Az ellenfél hadseregét tehát meg kellett semmisítenie. A megsemmisítésnek azonban feltételei vannak. Az egyik feltételnek kell tartanunk azt az előnyös hadászati helyzetet, amidőn az ellenséges haderő a megsemmisülés veszélyéből magát többé kivonni már nem tudja. Ha erkölcsi és anyagi eszközei kimerültek, egyszóval az ellenség kénye-kedvének ki van szolgáltatva. Ezt a hadászati helyzetet az ellenfél teljes bekerítése adja meg. A hadászati bekerítés azonban csakis akkor válhatik megsemmisítő hatású csatává, ha a bekerített ellenséget arcban, oldalban és a hátában meg is támadják és azt tényleg meg is semmisí-

tik. Lemészárolják vagy elföggják. Példa Cannae, Sedan, Tannenberg. Nem válhatott azonban a Lodz-i csatában bekerített XXV. T. hadtest a megsemmisülés áldozatává. E hadtest, jóllehet teljes bekerítése befejezett dolog volt, parancsnokának elszánt cselekvése következtében a megsemmisítés végrehajtását meghiúsította azzal, hogy élén a Litzmann hadosztállyal a bekerítő orosz gyűrűt áttörte. Ezzel örök példát állított arra, hogy a bekerítés egymagában üres forma. Döntő csatának tehát csakis a megsemmisítés és ezen keresztül az ellenséges politikai akarat összeroppanása adja meg a tartalmat.

A világháborúban egyik küzdő félnek sem sikerült oly nagyarányú katonai győzelmet aratnia, amellyel a háborús célkitűzést, vagyis a háború végét biztosíthatta volna. A hadvezetés sok fényes, ámde az egész szempontjából tekintve csupán helyi hatású győzelme a nagy helyzetre vonatkoztatható döntést nem hozhatta meg. Ehhez a hatalmas arányoknak megfelelő, nagyszabású, tagadhatatlanul sok kockázattal járó, megsemmisítő, döntő katonai győzelem kellett volna. De gyorsan! Hiszen az egyik akarat feladását, ha a háborút döntő csatával nem fejezik be, az elhúzódott kíméletlen háborúban az egyik nemzet előbb beálló kimerülése is előidézheti. Ez azonban nem bizonyíthatja a döntő csatára való törekvés téves voltát, hanem éppen azt, hogy a gyors katonai döntéssel befejezett háború viszonylagosan kevesebb szenvedéssel jár, mint a nemzeteknek a teljes elerőtlenedésig való lezsarolása. Különös fontosságú pedig a gyors katonai döntés ott, ahol a nemzeti erkölcsi és anyagi erőforrások gyors elapadásával kell számolni.

A fegyveres erők küzdelmének a jövőben is az ellenséges akaratfeladás adja meg a döntő jelleget. Csak az a kérdés, hogy a küzdelem formája a régi képet fogja-e mutatni?

Való igaz, hogy a repülőgép a hadvezetés módszereire átalakító hatással van. Ez a hadieszköz azzal a sajátossággal bír, hogy földi hatásában időbelileg és hatásterületileg korlátozott. Nagy területek uralására nem alkalmas. Működése egyelőre nem állandósítható, hiszen korlátolt teherbírása és anyagpótlása még az anyaországban visszamaradó repülőteréhez való vissza-visszatérésre kényszeríti. Nagy sebessége és hatalmas működési sugara miatt azonban távolfékvő támadásokat hajthat végre. Mindezekért a légi haderő az ellenséges állam felett meglepetésszerűen megjelenhetik. Meglepetésszerű irányban és meglepetést biztosító időben oly gyorsan támadhat, hogy a védő légi ellenakciója elkésik. Hiszen a megvédendő légtér a védő légi erőtől sem uralható állandóan.

A technikai haladás tehát a korszerű repülőgéppel egy oly hadieszközt adott a hadvezetés kezébe, amely tömegben alkalmazva, bomba- és gázhatású támadással, képes az ellenséges központi vezetésnek, erőforrásoknak és a lakosság háborús akaratának szétzúzására. Az ellenfél háborús politikai akaratát tehát megtörheti a nélkül, hogy az ellenfél fegyveres erejét meg kellene semmisítenie.

Helyesen következtetnek tehát, akik azt állítják, hogy a jövő háborúja eldőlhet a küzdő felek haderőinek döntő csatában való mér-

közése nélkül is. Tagadhatatlan ugyanis az, hogy a fenti módon politikai vezetésétől, erkölcsi és anyagi erőforrásaitól, mozgatási lehetőségétől megfosztott nemzet már a hadseregének megalakításában is megbénítható. Úgy vélem azonban, hogy tévednek akkor, amikor egy lehetőségből általános következtetést akarnak levonni, mert ez a lehetőség valóban nem általánosítható.

Az tehát a kérdés, hogy a légi erő egymagában alkalmas-e háború eldöntésére? Minden esetben képes lesz-e majd ilyen szerepör betöltésére? Céltalan-e amiatt jövőben a földi haderő fenntartása és döntő csatára való előkészítése?

Fenti fejtegetésemben már elismertem, hogy adódhatnak oly körülmények, amelyek mellett légi megrohanás is eldöntheti a háborút. A biztos döntéssel azonban csakis abban az esetben számolhat, ha az ellenfél békeelőkészületeiben nem számolt ellenséges légi megrohanás veszélyével és könnyelmű gondatlansággal elmulasztotta azoknak a hatásos óvórendszabályoknak bevezetését, amelyek nélkül korszerű háború el sem képzelhető. E rendszabályok vétkes elmulasztása esetén ma egyik nemzet sem húnyhatja le estéenként a szemét, a teljes kiszolgáltatottság érzete nélkül. Komoly államvezetés pedig mindent a jószerecsére alig bízhat. Ennek a veszélynek lekicsinylése, ellenrendszabályok nélkül, önámítás. Eltérmék azonban tárgyamtól, ha ebben az értekezésben az óvórendszabályok részletezésének helyt adnék. Elég legyen rámutatnom, hogy az anyaország lég- és gázvédelmének gyakorlati megvalósítása nélkül a nemzetek által megért minden nap a Gondviselés kegyes ajándéka. Ahol azonban az ország légi és gázvédelmi szervezete a gyakorlatban is megállja helyét, ott a légi megrohanás veszélye döntő jelentőségűvé nem válnak.

Decentralizált államhatalom, közüzemek és erőforrások mellett, valamint gócpontoktól függetlenített, összekötő, híradó és közlekedési viszonyok megteremtése esetében a légi megrohanások jelentőségükből sokat vesztenek. A támadási célok megsokszorozásával a támadás döntő jelentőségét elveszti, különösen ha ezáltal a fővárosokat sorsdöntő szerepüktől megfosztják.

Az előbb felsorolt rendszabályok hatékonyságát azonban emelniök kell a védő erős légi flottájával. A védő légi erejét, miután a védekező harcmodor, mint fentebb láttuk, nem lesz célravezető, támadólagosan alkalmazza. A támadó légi ereje, repülőterétől a támadás színhelyéig teendő légi útjában, meglepetésszerű fellépése és nagy sebessége miatt, csak a legkritább esetben található fel. De ha feltesszük ezt a nehezen elképzelhető esetet, a jelenleg általában egyformának mondható technikai fejlettség mellett döntő légi csatáról még akkor sem beszélhetünk. A légi bekerítéshez ugyanis arra lenne szükség, hogy az ellenfél szárnyait megállapítsák, s a felderítés eredményét a légi csatavezetés hasznosíthassa is. Mindez a mai légi harcvezetés helyzete szerint gyakorlati formában megoldhatatlan. Különösen azért, mert a légi bekerítést nemcsak a vízszintesben, miként a földön, hanem főképpen magasságban is teljessé kell alakítani. Az ellenfél légi haderejének nagy mozgási szabadsága mellett pedig,

ha előbbi feltételek mind meg is lennének, alig hihető, hogy az magát a megsemmisülés veszélyének kitegye. Mindezekért az ellenfél légi haderejét ma és a közel jövőben a földhöz kötött állapotában, azaz repülőterein kell megtámadni. A légi erőknek ily értelemben vett mérkőzése sem válik döntő jelentőségűvé. Hiszen egyik államról sem tételezhető fel az a nagy hiba, hogy repülőtereit egy területen összpontosítja.

A légi harcra, illetve az az ellen való védekezésre egyformán felkészült ellenfelek háborújában tehát tisztán a légi erők részére a háború sorsát eldöntő szerep nem várhat. Ahhoz a döntő csata vezetéséhez elengedhetetlenül szükséges területeket megtartani tudó földi haderő kell. Ily komoly küzdelemre készülő nemzeteknél annál fontosabb lesz, hogy a légi erők éppen mozgékonyságuknál fogva a döntő csatában a megsemmisítést mielőbb teljessé alakítsák. Ezt végrehajthatják úgy, hogy szárazföldi egységeket az ellenség hátába és oldalába szállítva, a csata megsemmisítő előfeltételét megteremtik. Beavatkozásuk illetően módja különösen a döntés helyén a már ingadozó ellenséges szabad szárny gyors megsemmisítését fogja előidézni. De a döntő csatában az alkalmazandó földi egységek súlypont-képzését azáltal is elősegíthetik, hogy a csata védő, így törvényszerűen gyengébb arcvonal szakaszainak ellenállóképességét hathatós gáz-támadásaikkal növeljék. Igen fontos szerepük lesz továbbá a megsemmisítő csatában a bekerített földi haderő gyakorlati megsemmisítésében is brizáns és gázhatású tömegtámadásaikkal.

A légi erőknek a döntő csatában való fenti felhasználásához szükséges azonban az, hogy a légi és földi erők összhangja a csatában biztosítható legyen.

A légi erő a döntésben, mint a tűz- (gáz-) hatáshordozója és mint mozgatóeszköz alkalmazható. Mindkét alkalmazási lehetősége ma még időben korlátozott. Ha a bevetett légi erők tűzhatása a hatást kihasználó földi egységek gyors mozgási lehetőségével egybe nem kapcsolható, akkor ez az akció harcászati ki nem aknázható. Így a döntő csata szempontjából értéktelen lenne. Ha az óriásgépek által szállított és az ellenség hátában harcbevett földi egységek rendkívül hatásos küzdelme¹ sokáig magára hagyva, elszigetelt jelenség marad, akkor annak a döntő csata szempontjából semmi értelme nincs. Az általuk okozott riadalmat akciójuk helyéhez közel az oldalból, hátból és a réseken keresztül megindítandó gyors földi támadásokkal kell a megsemmisítésig fokozni. A szervezőnek tehát az alkalmazás számára oly gyorsan mozgó és minden tekintetbe jövő területen alkalmazható szervezeteket kell megteremtenie, amelyek alkalmasak a légi erőktől várt eredmények stratégiai távlatának kiaknázására. Erre ma az emberi és állati lábakkal rejlő sebességek nem elegendőek. A technika pedig máris megteremtette ily szervezetek előfeltételét a gépjárműterületen.

Ne feledjük, hogy a döntő csatáig a hadműveletek gyorsasága egymagában nem üdvözít. A katonai döntés előfeltételének kell

¹ A repülőgép fent leírt alkalmazásának előfeltételeit a Magyar Szemle 1930. évi augusztusi számában ismertettem.

tekintem a rendkívül gyors mozgást a meglepetésszerű túlerőképésben, gyors mozgású, érzéktelen, de hatásos szervezeteket a csatában, amivel a harc ideje rövidíthető (földi páncélos szervezetek) és gyors harci szervezeteket az üldözésben. Csak mindezeknek a feltételeknek birtokában lehet számolni azzal, hogy a hadászati támadás meglepetésszerűen hat, hogy az ellenséges ellenrendszabályok elkésnek, hogy a döntő csatából az ellenség magát kivonni nem tudja. A mai fejlett híradó és közlekedési viszonyok mellett csak a csata idejének rövidítése teremthet a gyengébb számára oly előnyös helyzetet, amely lehetővé teszi, hogy az egyik ellenséges csoportot túlerővel megsemmisítse a többi csoport beérkezése előtt.

Én úgy érzem, hogy a világháborúnak fényes, de az egész szempontjából döntővé soha nem váló győzelmei csak azért voltak félgyőzelmek, mert a csata lassú menetéből kifolyólag az ellenfelek minden mulasztásukat helyrehozhatták. Az anyagcsaták hosszú időt, rengeteg embert és anyagot pazarló véres napjai a hadművészet rugékonyságát igen megtépázták. A meglepetés hatása elvértelenedett. A meglepetésszerű túlerőképés és a túlerőnek hadászati kihasználása az elpocsékoltt idővel élet vesztette. Egy Tannenberget még ki lehetett hozni a gyalogos lábából, de a háború hatalmas méretei mellett ily szervezetektől arcvonalak döntő győzelmét nem várhattuk.

A múlthoz hasonló méretű eljövendő háborúban tehát nagy távolságokat gyorsan áthidaló légi és földi szervezetekre lesz szükség. Ezek birtokában, ha érzéktelenségükkel és hatásosságukkal a csata lefolyása jelentősen megrövidül, a hatalmas méreteknak megfelelő katonai döntést is elvárhatjuk.

Szállító és harcoló eszközként a technika már rendelkezésre bocsátotta a motort.

A motor azonban üzemanyagot fogyaszt. Tömegfelhasználásuk előfeltétele a biztosítandó nagymennyiségű üzemanyag.

Tisztán ily szervezetek beállítása, bármily kecsegtető is anyagi okokból, még hatalmas államok részéről is kivihetetlen. Kell tehát a szervezetben továbbra is az ember és a ló. Gazdag államokban az arány azonban, éppen emberanyagban való takarékoság miatt, a hatékonyabb gépi szervezetek javára fog billenni.

A jövendő háborúban tehát várható, hogy a hadviselő felek egyike vagy mindketteje, ha magát a másiknál légi erőben erősebbnek tudja, megkísérli a légi megrohanást. Ezt valószínűleg földi megrohanással kapcsolja egybe. Ha azonban egyenrangú komoly ellenféllel áll szemben, a végső döntés gyors kicsikarásának eszközét a jövőben is csak a döntő csatában kell keresnie.

NÁRAY ANTAL